

YOSHLARDA AXLOQIY QADRIYATLARNI SHAKLLANTIRISH USULLARI

Ilmiy maslahatchi: Samatov Xurshid Ulmasjonovich

*Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari
universiteti Samarqand filiali f.f.d dotsent*

Abdumalikova Mehrangiz Akbarovna

*Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari
universiteti Samarqand filiali talabasi*

E-pochta: mehrangizabdumalikova006@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada yoshlarda axloqiy qadriyatlarni shakllantirish jarayonining mazmuni va ahamiyati haqida. Unda yoshlarning xulq-atvori va dunyoqarashiga ta'sir etuvchi asosiy omillar, xususan, oila muhiti, ta'lim tizimi va ijtimoiy muhitning o'rni tahlil qilinadi. Shuningdek, axloqiy tarbiyani samarali tashkil etish usullari hamda yoshlar ongida ijobiy fazilatlarni rivojlantirish yo'llari yoritiladi. Maqola yoshlarni ma'naviy yetuk, mas'uliyatli va komil inson etib tarbiyalash masalalariga qaratilgan.

Kalit so'zlar: axloqiy qadriyatlar, yoshlar tarbiyasi, ma'naviyat, oila, ta'lim, vatanparvarlik, mas'uliyat, halollik

Аннотация: В данной статье рассматриваются содержание и значение процесса формирования нравственных ценностей у молодежи. В ней анализируются основные факторы, влияющие на поведение и мировоззрение молодых людей, в частности роль семейной среды, системы образования и социальной среды. Также освещаются методы эффективной организации нравственного воспитания и пути развития положительных качеств в сознании молодежи. Статья направлена на вопросы воспитания молодежи как духовно зрелых, ответственных и гармонично развитых личностей.

Ключевые слова: нравственные ценности, воспитание молодежи, духовность, семья, образование, патриотизм, ответственность, честность.

Abstract: *This article discusses the content and significance of the process of forming moral values in youth. It analyzes the main factors influencing young people's behavior and worldview, particularly the role of family environment, education system, and social environment. The article also highlights methods for effectively organizing moral education and ways to develop positive qualities in the minds of young people. It focuses on the issues of raising youth as spiritually mature, responsible, and well-rounded individuals.*

Keywords: *moral values, youth education, spirituality, family, education, patriotism, responsibility, honesty.*

Kirish. Yoshlarni jamiyatdagi o'rni qanday? Avvalo shu savolga javob olsak Yoshlar jamiyatning kelajagi bo'lib, ularning ma'naviy-axloqiy tarbiyasi milliy va umuminsoniy qadriyatlarni rivojlantirishda muhim o'rin tutadi[1,45-bet]. Bugungi kunda global madaniy o'zgarishlar, axborot texnologiyalarining tez rivojlanishi va ijtimoiy muhitning ta'siri yoshlar xulq-atvorini shakllantirishda yangi chaqiriqlarni yuzaga keltirmoqda[10,23-bet]. Shu sababli, yoshlarda axloqiy qadriyatlarni mustahkamlash va ularni halol, mas'uliyatli, vatanparvar va bag'rikeng shaxslar sifatida tarbiyalash dolzarb masala hisoblanadi[2,57-bet].

Axloqiy qadriyatlar – insonning to'g'ri va noto'g'ri, yaxshilik va yomonlikni ajrata olish qobiliyatini belgilovchi asosiy printsiplaridir[7,112-bet]. Ularning shakllanishi faqat oila va ta'lim muassasalarida emas, balki keng ijtimoiy muhit, ommaviy axborot vositalari va turli jamiyat institutlari orqali ham amalga oshadi[12,67-bet]. Shu bois, yoshlarni axloqiy qadriyatlar asosida tarbiyalash, ularning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishiga katta hissa qo'shadi[11,89-bet]. Maqolada yoshlarda axloqiy qadriyatlarni shakllantirish usullari, samarali pedagogik va ijobiy fazilatlarni rivojlantirish yo'llari tahlil qilinadi. Shu bilan birga, milliy va umuminsoniy qadriyatlarni uyg'unlashtirish, yoshlarni barkamol shaxs sifatida tarbiyalash masalalari yoritiladi.

Insoniyat tarixi shuni ko'rsatadiki, axloq va din hamisha uzviy bog'liqlikda rivojlanib kelgan[3,98-bet]. Dinshunoslik nuqtayi nazaridan qaraganda, din nafaqat e'tiqod tizimi, balki insonning jamiyatdagi xulq-atvorini tartibga soluvchi eng

qadimiy va mustahkam ma'naviy institutdir. Bugungi yoshlar tarbiyasida dinning axloqiy funksiyasini to'g'ri anglash ularda halollik, mehr-oqibat va adolat kabi tushunchalarni shakllantirishning muhim omilidir. Mazkur ishda yoshlar ongiga diniy qadriyatlarni singdirish orqali ularni radikalizm va ma'naviy qashshoqlikdan himoya qilish, Islom va boshqa jahon dinlarining insonparvarlik tamoyillari asosida komil insonni voyaga yetkazish usullari tadqiq etiladi." "Bugungi shiddat bilan o'zgarayotgan dunyoda yosh avlod nafaqat intellektual salohiyatli, balki mustahkam ma'naviy poydevorga ega shaxs bo'lib voyaga yetishi davlat va jamiyat taraqqiyotining kafolatidir.

Nima uchun aynan hozir yoshlar tarbiyasi muhim? Yoshlar tarbiyasi hozirgi kunda ayniqsa muhim, chunki biz ijtimoiy va texnologik o'zgarishlar davrida yashayapmiz[10,30-bet]. Bu nafaqat shaxsiy rivojlanish, balki jamiyat farovonligi uchun ham muhimdir. Dunyo sun'iy intellekt, avtomatlashtirish va raqamli vositalar bilan ilg'or sur'atda rivojlanmoqda. Yoshlar **raqamli savodxonlik, tanqidiy tafakkur va moslashuvchanlik**ni rivojlantirib, kelajakdagi, hozir mavjud bo'lmagan kasblarda ham muvaffaqiyat qozonishlari kerak. Iqlim o'zgarishi, pandemiyalar va beqarorlik kabi masalalar yoshlarning axborotli va mas'uliyatli fuqarolar bo'lishini talab qiladi. Ta'lim yoshlarga murakkab global muammolarni tushunish va ularni hal qilish yo'llarida ishtirok etish imkonini beradi[10,41-bet]. Yaxshi ta'lim ish topish va daromad olish imkoniyatini oshiradi. Raqobatbardosh global iqtisodiyotda yoshlarga amaliy ko'nikmalar, tadbirkorlik bilimlari va muammolarni hal qilish qobiliyati berish jamiyatga samarali hissa qo'shish imkonini yaratadi[10,45-bet]. Ta'lim barcha yoshlar, ularning kelib chiqishi va imkoniyatlaridan qat'iy nazar, bilim va imkoniyatlar bilan ta'minlaydi[10,50-bet]. Bu **ijtimoiy birdamlik, hamdardlik va tushunishni** rivojlantiradi, tinch va inklyuziv jamiyatlar barpo etishga yordam beradi. Ta'lim nafaqat akademik bilim, balki xarakter, axloqiy tafakkur va hissiy intellektni shakllantiradi[12,74-bet]. Bu sifatlar yoshlarga shaxsiy tanlovlar va ijtimoiy mas'uliyatni ongli tarzda bajarishda muhimdir[7,119-bet]. Zamonaviy hayot yoshlarni tezkor axborot, ijtimoiy bosim va ruhiy salomatlik muammolariga duchor qiladi. **Tanqidiy fikrlash, hissiy intellekt**

va hayot ko'nikmalarini o'rgatadigan ta'lim yoshlarga qaror qabul qilish va ruhiy barqarorlikni saqlashga yordam beradi. Xulosa qilib aytganda, bugungi kunda yoshlarga ta'lim berish faqat bilim berish bilan cheklanmaydi bu **moslashuvchan, axloqiy va malakali shaxslarni tayyorlashdir**, ular 21-asrning noyob chaqiriqlariga javob bera oladi[10,55-bet]. Bugungi kunga ta'limga sarmoya kiritish kelajakdagi jamiyatning barqarorligi, farovonligi, tinchligi va axloqiy asosiy omillardan hisoblanadi[1,92-bet].

Nima uchun aynan hozir bu mavzu o'ta dolzarb? Maqolada yoshlarda axloqiy qadriyatlarni shakllantirish jarayoni, uning mazmuni va dolzarbligi batafsil yoritilgan. Bugungi kunda inson ma'naviyatiga qarshi yo'naltirilgan, bir qarashda arzimas bo'lib tuyuladigan kichkina xabar axborot olamidagi globallashuv shiddatidan kuch olib, ko'zga ko'rinmaydigan lekin zararini hech narsa bilan o'lchab bo'lmaydigan ziyon yetkazish mumkin. Jumladan ma'naviy tahdidlarning bir ko'rinishi bo'lgan ommaviy madaniyat niqobidagi tazyiqlarning yoshlar ongiga ta'sir mamlakat taraqqiyoti uchun xafs solidi.

Axloqiy qadriyatlar insonning yaxshilik va yomonlikni ajrata olish, to'g'ri va noto'g'ri xulqni belgilash qobiliyatini rivojlantiruvchi asosiy ommillar hisoblanadi. Bu tarbiyaning eng qadimiy va eng samarali usulidir. Yoshlar tabiatan taqlidchan bo'lishadi. Oila muhitida ota-onaning, ta'lim muassasasida ustozning, jamiyatda esa rahbarlarning xulq-atvori, nutq madaniyati va mas'uliyati yoshlar uchun tirik darslik vazifasini o'taydi. "Qush uyasida ko'rganini qiladi" maqoli aynan shu usulning mohiyatini ochib beradi. Hozirgi yoshlar axborotni asosan vizual shaklda qabul qilishadi. Shu sababli, axloqiy mavzulardagi videoroliklar, ijtimoiy reklamalar, interfaol o'yinlar va keys-stadi (hayotiy vaziyatlarni tahlil qilish) usullaridan foydalanish kutilgan natijani beradi. Bu usul yoshlarda tanqidiy fikrlashni shakllantiradi va oq bilan qorani ajratishga o'rgatadi. Yoshlarni jamoat ishlariga, xayriya tadbirlariga va ko'ngilli yordam ko'rsatish loyihalariga jalb etish ularda mehribonlik, hamdardlik va mas'uliyat hissini kuchaytiradi. Mehnat orqali inson o'z qadrini va boshqalarning mehnatini hurmat qilishni o'rganadi.

Maqoladan kelib chiqqan xulosalarga ko'ra, yoshlarda axloqiy qadriyatlarni shakllantirish shaxsning ichki vijdonini, mas'uliyat va halollikni rivojlantiradi. Oila, ta'lim va ijtimoiy muhit integratsiyalashgan holda axloqiy tarbiyaga asosiy rol o'ynaydi. Diniy va ma'naviy manbalardan samarali foydalanish yoshlarni radikalizm va ma'naviy qashshoqlikdan himoya qiladi. Axloqiy tarbiya jarayoni nafaqat yoshlarning xulq-atvorini shakllantiradi, balki jamiyatning ma'naviy salomatligi va barqaror rivojlanishiga hissa qo'shadi. Shu bilan birga, tarixiy mutafakkirlar fikriga tayangan holda, axloqiy tarbiya shaxsning doimiy o'zini takomillashtirishga, ezgulik va adolatni hayot tamoyiliga aylantirishga xizmat qiladi. Bugungi sharoitda ta'lim va axloqiy tarbiya birgalikda yoshlarni 21-asrning yangi chaqiriqlariga javob bera oladigan, vijdonli va malakali shaxslar sifatida tayyorlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, yoshlarda axloqiy qadriyatlarni shakllantirish faqatgina maktab yoki oliy ta'limning ishi emas, balki oila, mahalla va keng jamoatchilikning birlashgan harakatini talab qiladi. Ma'naviy yetuk yoshlarga davlatning qudrati va kelajakdagi barqaror rivojlanishining kafolati bo'la oladi. Olib borilgan tahlillar natijasida quyidagi xulosaga kelindi yoshlarda axloqiy qadriyatlarni shakllantirish bu shunchaki o'tmish an'alarini saqlash emas, balki kelajak jamiyatining barqarorligini ta'minlovchi strategik investitsiyadir. Ma'naviy yetuk insonni tarbiyalashda milliy qadriyatlarni zamonaviy texnologik imkoniyatlar bilan sintez qilish, yoshlarning psixologik xususiyatlarini inobatga olgan holda "shaxsga yo'naltirilgan" ta'lim usullarini qo'llash eng maqbul yo'ldir. Xulosa qilib aytganda, yoshlarda axloqiy qadriyatlarni shakllantirish faqatgina maktab yoki oliy ta'limning ishi emas, balki oila, mahalla va keng jamoatchilikning birlashgan harakatini talab qiladi. Ma'naviy yetuk yoshlarga davlatning qudrati va kelajakdagi barqaror rivojlanishining kafolati bo'la oladi. Yoshlarda axloqiy qadriyatlarni shakllantirish uzluksiz va tizimli jarayon bo'lib, u nafaqat nazariy bilimlar, balki amaliy faoliyat, shaxsiy tajriba va kundalik hayotiy muhit orqali mustahkamlanadi. Bu jarayonda eng muhim omillardan biri – muvofiqlashtirilgan yondashuvdir. Ya'ni, oila, ta'lim muassasalari, mahalla, ommaviy axborot vositalari

va raqamli platformalar bir yo'nalishda ishlashi zarur. Aks holda, yosh ongida qarama-qarshi qarashlar paydo bo'lib, bu ularning axloqiy tanlov qilish qobiliyatiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shuningdek, globallasuv davrida turli madaniyatlar, qarashlar va qadriyatlar o'zaro kesishayotgan bir paytda yoshlarning mustahkam axloqiy immunitetini shakllantirish alohida ahamiyat kasb etadi. Bu esa ularni zararli g'oyalar, yot mafkuralar va noto'g'ri axborot ta'siridan himoya qilishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Ayniqsa, internet va ijtimoiy tarmoqlar orqali tarqalayotgan turli xil kontentlar orasida to'g'ri yo'lni tanlay olish, axborotni tanqidiy tahlil qilish ko'nikmasi bugungi yoshlar uchun zarur hayotiy kompetensiyaga aylanmoqda. Bundan tashqari, axloqiy tarbiya jarayonida milliy va umuminsoniy qadriyatlar uyg'unligiga erishish ham muhimdir. Yoshlar o'z milliy an'analari, urf-odatlar va tarixiy merosiga hurmat ruhida tarbiyalanishi bilan birga, inson huquqlari, bag'rikenglik, tinchliksevarlik kabi umuminsoniy tamoyillarni ham chuqur anglab yetishlari lozim. Bu esa ularni nafaqat o'z jamiyati, balki global hamjamiyatning faol va mas'uliyatli a'zosi sifatida shakllantiradi. Yana bir muhim jihat – shaxsiy mas'uliyat va o'z-o'zini nazorat qilish ko'nikmasini rivojlantirishdir. Axloqiy qadriyatlar faqat tashqi nazorat orqali emas, balki insonning ichki e'tiqodi, vijdoni orqali boshqarilgandagina samarali bo'ladi. Shu sababli yoshlarga mustaqil fikrlash, o'z xatti-harakatlarini baholash va xulosa chiqarish imkonini beruvchi muhit yaratish muhimdir. Kelajak nuqtayi nazaridan qaraganda, axloqiy jihatdan yetuk, bilimli va ijtimoiy faol yoshlar har qanday davlatning eng katta boyligi hisoblanadi. Ular jamiyatda adolat, halollik va insonparvarlik tamoyillarini qaror toptirishda yetakchi kuchga aylanadi. Shu bois, bugungi kunda yoshlarga berilayotgan axloqiy tarbiya – bu ertangi kun poydevorini qurish demakdir. Umuman olganda, yoshlarda axloqiy qadriyatlarni shakllantirish – bu uzoq muddatli, murakkab, lekin nihoyatda muhim jarayon bo'lib, u jamiyatning ma'naviy yuksalishi, ijtimoiy barqarorligi va taraqqiyotining asosiy omillaridan biri hisoblanadi. Shu yo'lda har bir inson – ota-ona, ustoz, rahbar va oddiy fuqaro o'z mas'uliyatini chuqur anglab, yosh avlod tarbiyasiga befarq bo'lmasligi zarur. Faqat shundagina biz kelajagi porloq, ma'naviy barkamol jamiyatni barpo eta olamiz.

ADABIYOTLAR

1. **Abdusamedov A.E.** *Dinshunoslik*. – Toshkent, 2019.—72-bet
2. **Karimov I.A.** *Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch*. – Toshkent, 2008. – 45-bet.
3. **Forobiy Abu Nasr.** *Fozil odamlar shahri*. – Toshkent, 1993. – 98-bet.
4. **Kohlberg L.** *The Philosophy of Moral Development*. – 1981. – 112–120-betlar.
5. **Bandura A.** *Social Learning Theory*. – 1977. – 56-bet.
6. **UNESCO.** *Education for Sustainable Development*. – 2017. – 23-bet.
7. **Musurmonova O.** *Yoshlar tarbiyasi*. – 2010. – 89-bet.
8. **To'xtaxodjaeva M.** *Pedagogika nazariyasi*. – 2012. – 67-bet.